

Éppen harminc évvel ezelőtt, 1989. november 9-én indult el az útján egy kis vállalkozás, amely három évtized alatt fontos szellemi műhellyé nőtte ki magát. Ha a dátum ismerős, nem véletlen: a berlini fal leomlásának nevezetes napjáról van szó. Nem volt ez tudatos a kiadó alapítói részéről, a történelem szimbolikus és szép gesztusa az egybeesés. A rendszerváltás teljes kulturális átalakulást hozott a magyar közéletben, és azon az őszön ennek a szellemi megújulásnak része volt a Typotex Kiadó, az egyik első magánkiadó alapítása is.

A kft. elődje a Matematikai Kutatóintézet és az Akadémiai Kiadó által 1988-ban közösen létrehozott gt. volt. A kiadó szokatlan, talán furcsa nevének eredetét kevesen ismerik, és nem tudják, hogy a Typotex névből a TeX mit jelent; a technikára gondolnak, ezért ejtik *Typotechnek*. Valójában a név Miklós Dezső ötlete alapján a *typography* és a *TeX* szavak kombinációjából jött létre, és a TeX szóban az X a görög khí. A Donald Knuth által kifejlesztett TeX programot az USA-ban ekkoriban már széles körben használták. A matematikakönyvek hagyományos módon való szedése mindig komoly problémákkal járt. Ólommal nem lehetett igazán szépen kiszedni a képleteket, emellett például az egyik oldalon gömbölyű, másik oldalon szögletes zárójelekről a szedő gyakran azt gondolta, hogy hibásak, és rosszra javította. A matematikusközösség nagyon megörült, hogy a tördelés egy speciális programmal elvégezhető, így könnyedén sikerült azt Magyarországon is meghonosítani. A kezdeti időkben a Typotex fő bevételi forrása a szedés–tördelés volt.

A kft. megalakulása után nem sokkal a Matematikai Kutatóintézet és az Akadémiai Kiadó kivált a tagok közül, és kizárólag magánszemélyek maradtak a tulajdonosok. Az alapítók – matematikusok, egyetemi oktatók, mérnökök, szerkesztők és persze a fő hajtómotor, Votisky Zsuzsa – óriási lelkesedéssel vetették bele magukat a munkába. Ahogy az egyik alapító emlékezett: „Úgy képzeltük, hogy eltoljuk a Földet is.”

A fő tevékenység továbbra is a TeX-szedés volt, a kiadó több nemzetközi megrendelőnek is dolgozott, sok folyóirat készült itt, hiszen a TeX lehetőséget nyújtott a képleteket tartalmazó könyvek megfelelő formában való nyomdai előkészítésére. Rövidesen megjelent az igény a könyvek kiadására is. 1989-ben jelent meg az első, Typotex által kiadott mű: Madarassy László *Vízrendezés* című kötete. Ezt aztán évente egyre több könyv követte,

amelyek egy része kezdetben vízügyes könyv volt, de hamar megjelentek a logikai fejtörők, többek között Raymond Smullyan klasszikussá vált kötetei, valamint a matematika- és fizikakönyvek. Évekig hangsúlyos elem volt a kiadó életében a felsőoktatási tankönyvpályázat, amely lehetőséget adott arra, hogy megszülessenek a felsőoktatás számára nélkülözhetetlen tankönyvek, szakkönyvek, jegyzetek. A matematika és fizika azóta is meghatározó eleme a kínálatunknak. Lehetetlen felsorolni azt a sok kiváló tudóst, azt a sok-sok figyelemre méltó könyvet, amely ehhez a két területhez kötődik. Talán az elárul valamit, ha a jelenre koncentrálna annyit emelünk ki, hogy az MTA Fizika Tudományok Osztályának támogatásával, Patkós András szakmai szerepvállalásával, egy öt évet átfogó projekt keretében, Richard Feynman előadásainak javított kiadását adjuk ki. A Matematikai Tudományok Osztályához eleve erős szálakkal kötődünk: minden évben van néhány olyan szakmai kiadványunk, amely elnyeri az osztály támogatását.

Ekkoriban alakult ki a kiadó fő profilja, amely azután folyamatosan szélesedett. A megbízható szakmai munkának a tudományos–egyetemi közösségekben hamarosan híre ment, így a matematikusok és fizikusok után egyéb tudományterületek, többek között a pszichológia, a kommunikációtudomány, az informatika, a művészetelmélet, a filozófia, a különböző társadalom- és természettudományok képviselői is megkeresték a kiadót terveikkel, ötleteikkel. Ezzel gyakorlatilag egy időben nem csupán a tudományterületeket illetően történt nyitás, de a magyar szakemberekkel való együttműködés mellett a fordítások is helyet kaptak.

A leginkább meghatározó élmény az evolúciós gondolkodásmód megjelenése volt. Charles Darwin *A fajok eredete* című klasszikusa Kampis György új fordításában látott napvilágot. Ennek hatása olyan mély és átfogó, hogy *Az evolúciós gondolat* című sorozatunk azóta is töretlenül folytatódik, és a legfrissebb kiadványaink között is találunk egy Darwin-életrajzot. Olyan klasszikusok jelentek meg ebben az időszakban, amelyeket még ma is idéznek. Érdemes kiemelni Douglas R. Hofstadtertől a *Gödel, Escher, Bach. Egybefont gondolatok birodalma* és Daniel Dennett *Darwin veszélyes ideája* című könyvét vagy éppen Karl Poppertől a *Test és elmét*, Steven Pinkertől *A nyelvi ösztönt*. Olyan magyar szerzők adták ki műveiket a kiadónál, mint például a már említett Kampis György, illetve Bereczkei Tamás, Csányi Vilmos, Miklósi Ádám és Pléh Csaba. Az évek során számtalan egyetemmel működünk együtt akár könyvsorozatok kiadása, akár online tananyagfejlesztés, adatbázisépítés kapcsán; partnerünk volt többek között a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, az Óbudai Egyetem, a Debreceni Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Budapesti Corvinus Egyetem és a Szent István Egyetem.

A legfrissebb megjelenések is híven tükrözik a tudományos sokrétűséget, és azt, hogy a kiadó továbbra is élvonalbeli magyar kutatókkal, szakértőkkel dolgozik együtt egy gazdag intellektuális háló középpontjában. Elég talán az evolúcióbiológus Kun Ádám, a

szociálpszichológus Szeptelszky Zsuzsanna vagy a Kína-szakértő Salát Gergelyt kiemelni, hogy képet kaphassunk erről a gazdagságról és sokoldalúságról.

Az utóbbi évtized újdonsága, hogy kiadónknál a kortárs európai szépirodalom területéről is jelennek meg művek. Az elmúlt években mintegy száz regényt és novelláskötetet adtunk ki. Legnépszerűbb szerzőink között említhetjük többek között a portugál Afonso Cruzt, az izlandi Jón Kalman Stefánnsont vagy a lengyel Szczepan Twardochot.

A Typotex életében a könyveken kívül mindig is fontos szerepet játszottak más projektek is. 1993-ban, az akkoriban viharos könyvpiacra, a rendteremtés egyik módjának a forgalomban lévő könyvek adatbázisának, az úgynevezett *Books in Print*nek a felépítése tűnt. Először floppylemezen, később CD-n, 1995-től (!) pedig az interneten, a SZTAKI fejlesztésében működött a Könyvkeresőnek elnevezett adatbázis, amely 2000-ben a Libri Kft. tulajdonába került, és ma a Libri oldalán érhető el (<https://www.libri.hu/konyvkereso/>).

A *Babel Web Anthology* (babelmatrix.org) irodalmi adatbázis alap gondolata, hogy az európai országok irodalma egyéb európai nyelveken is hozzáférhető legyen. Bár közös nyelvként legtöbbször az angolt használjuk, az egymás kultúrájának megismerésében fontos szerepet játszó szépirodalom mélységében csakis a közvetlen műfordítás segítségével juthat el az érdeklődőkhöz. A *Babel Web Anthology* adatbázisa mátrix formában teszi lehetővé a szövegek párhuzamos olvasását a kiválasztott két nyelven.

A kiadó teljes neve már az alapításkor is Typotex Elektronikus Kiadó Kft. volt, azonban az elektronikus jelzőt akkoriban csupán az az úttörő gyakorlat indokolta, hogy a szerkesztőség floppyn is fogadta a kéziratokat, valamint hogy a szedés–tördelés már az első időkben is számítógépen, a TeX programmal készült. Ez hozta magával annak a szemléletnek a kialakulását, hogy az informatika mindig meghatározó szerepet játszon a kiadó életében. Már a legelső művektől kezdve rendszeresen archiválásra kerültek a szerkesztett szövegek, a tördelési forrásfájlok és a nyomdai anyagok. 2000 körül a typotex.hu címen saját honlapunk működött, és az új informatikai fejlesztések a *Books in Print* adatbázis kapcsán is jelen voltak.

Az elektronikus kiadó név valódi jelentését azonban akkor nyerte el, amikor 2008-ban megnyitott az Interkönyv webáruház (interkonyv.hu). Ez volt az egyik első e-könyvekkel foglalkozó weboldal, amely elsősorban a Typotex Kiadó könyveit tartalmazta, eleinte csak PDF-formátumban. Az alapötlet az volt, hogy a változó könyvfogyasztási és tanulási szokásokra válaszul olyan alternatívát kínáljunk az egyetemi hallgatóknak, amely kedvezőbb, mint a könyvek, jegyzetek akkoriban elterjedt fénymásolt sokszorosítása, így az e-könyvek oldalankénti ára csupán 3,5–4 forint volt. A cél a különböző magyar kiadók, elsősorban szakkönyv- és tankönyvkiadók számára is nyitott webáruház megvalósítása volt, amely közös felületet biztosít az e-könyvek számára. A magyar kiadók azonban ak-

koriban jellemzően még nem voltak felkészülve informatikailag, technikailag és jogilag az e-könyvek készítésére és forgalmazására. Így az Interkönyv oldal lényegében a Typotex e-könyveinek áruháza maradt, ahol ma már nemcsak PDF-, de EPUB- és MOBI-formátumban is megvásárolhatók a művek. Az e-könyv-kiadás nálunk a kiadói folyamat része, ahol az elektronikus változat nem csupán technikai megoldás, de ugyanolyan figyelemmel és gondossággal készül, mint a hagyományos papírkiadás.

Éveken át jelen volt az az igény, hogy lehetőséget kínáljunk a felsőoktatási intézmények, illetve könyvtárak számára e-könyv-kölcsönzésre is, hiszen az Interkönyv oldalán található művek nagy része tudományos könyv, szakkönyv, melyek olvasói, használói elsősorban a felsőoktatás résztvevői. Egy kis független kiadó számára azonban megterhelő fejlesztés lett volna egy kölcsönzőrendszer kialakítása. Ezért éreztük úgy, hogy az EISZ által biztosított környezetet egyenesen a Typotex Kiadó számára találták ki. Mivel már rendelkezünk egy jól működő, több tízezer felhasználóval rendelkező e-könyv-áruházzal, rövid időn belül sikerült azt adatbázissá és intézményi felhasználásra alkalmassá alakítani. Az új felület az edu.interkonyv.hu címen érhető el regisztrált IP-címekről, eduID-val vagy akár egyedi kód használatával is.

Az adatbázisban a kiadó körülbelül 600 könyve található meg kétrétegű PDF-formátumban. Bár a kiadó más e-könyv-formátumokkal is foglalkozik, az elsősorban műszaki–természettudományos művek legadekvátabb formátumának még ma is a PDF-et tartjuk. A kétrétegű PDF lehetővé teszi a teljes szövegállományban való keresést, és ennek révén a megfelelő szövegrészek gyors megtalálását, emellett megtartja az ebben a műfajban nélkülözhetetlen formai jellemzőket, a tördelési képet. Az egyedi fejlesztésű PDF-olvasónk lehetőséget kínál könyvjelzők elhelyezésére, jelenleg fejlesztés alatt áll a jegyzetelési rendszer is, a navigációt pedig kattintható tartalomjegyzék segíti. A szövegek online olvashatók, valamint minden mű 15%-a letölthető és kinyomtatható. A könyvespolcra gyorsan elérhetőek a már megtekintett, nyomtatott vagy könyvjelzővel ellátott művek, és minden könyv adatlapjáról elérhető a megvásárolható e-könyv, illetve a papírváltozat is.

2018 óta az Interkönyv is része az Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Program kínálatának, ami lehetővé teszi, hogy a felsőoktatási és nonprofit intézmények széles körben hozzáférjenek az általunk kiadott művekhez. Reméljük, hogy ez a gondosan felépített és kialakított rendszer hosszú távon biztosítja a felsőoktatási, kutatói és közgyűjteményi szféra és a magyar tudományos könyvkiadók kölcsönös és mindkét fél számára előnyös együttműködését.